

posao otpočeo je i u Ministarstvu Prosvete i na izradi projekta za sprovođenje novog zakona u pogledu prosvete. U Ministarstvu Prosvete radi naročito komisija u kojoj su šefovi prosvete iz svih pokrajina. Novi zakon o opštoj i oblastnoj upravi ima u pogledu prosvete organizacije jednu rđavu stranu, jer po njemu prosvetna uprava svake oblasti stoji pod velikim županom dotične oblasti. Na taj način prosveta je potpala pod kontrolu i upravu policije. U koliko smo informisani u celoi ovoj stvari, na osnovu jasnih odredaba Ustava, koje daju Ministru Prosv. pravo na neposrednu upravu prosvetom cele zemlje, izbeći će se staranije policije o prosveti na taj način, što će Ministarstvo Prosvete absorbirati samo tu nadležnost policijskih vlasti. U svima oblastima odrediće se **prosvetni delegati** (referenti), koji će biti pod neposrednim nadzorom Ministarstva Prosvete. Ovi prosvetni delegati imaju sve potrebne osobine i biće u položaju dosadanih poverenika za prosvetu u pojedinim pokrajinama, samo sa organiziranim pravima. Tako novi prosvetni delegati u oblastima kao organi Ministarstva Prosvete, imaju pravo razmeštanja učitelja u svome području; ali neće kao do sada imati pravo njihovog postavljanja, otpuštanja ili premeštanja iz jedne oblasti u drugu. To pravo pripašće Ministarstvu Prosvete kome će se radi tih poslova podeliti potreban broj osoba iz dosadanih prosvetnih odeljenja za pokrajinske uprave. Na ovaj način postupno će se uvoditi u život centralizacija prosvetne vlasti dok se novim prosvetnim zakonom ne izvede celokupna organizacija na novoj osnovi. Za sada će se ovim putem prvenstveno postići **jedinstvo prosvetnog budžeta** za celu zemlju na mesto dosadanih posebnih pokraj. budžeta. Kao jedna od najvažnijih stvari u celome svome poslu jeste izbor ličnosti za položaje novih prosvetnih delegata i referenata na koja mesta svakako treba izabrati oprobane i državnoj misli odane ljude iz svih krajeva otadžbine.

— **Viši šolski svet in likvidacija pokrajinskih uprav.** Zakon o sestavi višega šolskega sveta z dne 23. januarja 1921, ki ga je sprejel parlament in podpisal kralj, ima na čelu pasus, ki določa hkrati dobo in veljavnost tega zakona. Pasus se glasi: **»Dokler ne stopi v veljavo nov šolski zakon,** ki določa delokrog in sestavo šolskih oblastev, se odreja:« — Ta določba je popolnoma jasna, da se z likvidacijo pokrajinske uprave in izvajanjem zakona o obč. upravi ne more odpraviti plemenita višega šolskega sveta in bo to vprašanje šele aktualno tedaj ko stopi nov šolski zakon v veljavo in da bo isti nudi nadomestilo za sedanjí viši šolski svet. — Prejšnja odprava plemena se pa lahko smatra za reakcionarno dejanje in se moramo z vso silo boriti proti prejšnji odpravi višega šolskega sveta, dokler nimamo primerne nadomestila za to korporacijo. V tej korporaciji imamo svoje voljene zastopnike, ki uveljavljajo mišljenje učiteljstva, za kar smo se borili že dolga leta. Demokratična uprava zahteva, da bi tudi pri predložitvi v personalnih zadevah podajala tudi nadalje svoje mišljenje ta korporacija prosvetnemu delegatu (referentu) v oblasti, dokler se z novim šol. zakonom ne uredi to vprašanje.

— **Gospodom pri »Jutranjih Novostih.** Zaradi našega članka »Lažnjiv budžet« je prav nepotrebna nervoznost, da bi kaj izgubili na poziciji. Vprašanje zavojenega prosvetnega proračuna za Slovenijo je za nas popolnoma nestransko vprašanje, ki ga zasledujemo zgolj iz tega stališča, ker nam gre izključno za stvar in interes stvari — ki zahteva, da se mora to vprašanje v interesu kulturnih zahtev naroda ugodno rešiti. Zato smo takoj, ko se je to vprašanje pojavilo brezobzirno kritikovali in obsojali krivdo in krivce, ki so bili povzročitelji tega škandaloznega slučaja: a ne tako, kakor »Jutranje Novosti«, ki so valile ob neki priliki krivdo vsega zla na prejšnji plenem višega šolskega sveta. Nismo pordonirali nobene strani, kadar se nam je šlo za prosvetne interese naroda: potom nas učiteljstvo dobro pozna tudi krivce tega slučaja in smo prav v zadnjem času zopet pokazali nanje, v 10. številki letošnjega »Učit. Tovarisa« v uvodniku — na katerega posebej opozarjamo gospode pri »J. N.« Že ob pojavu tega vprašanja smo obljubili, da bomo nadalje zasledovali zadevo; prejelimo sedaj podatke, zato smo zgolj iz tega razloga sedaj zopet izpregovorili o tem vprašanju, da apeliramo na novoizvoljene poslance in bomo še izpregovorili ko bo vprašanje zopet aktualno. Da nismo zopet v tem članku govorili o krivcih le-

ži vzrok v tem, da smo hoteli ostati strogo pri stvari: brezplodno je za nas govoriti o grešnikih, gre za greh, ki ga **moramo brez obzira na strankarstvo čimprej popraviti!** Na poziciji ne bo N. R. S. izgubila zaradi našega članka »Lažnjiv budžet« prav ničesar in ta članek tudi ne bo vzel simpatij učiteljstva do stranke; pač pa so vzeli simpatije učiteljstva že prej g. Stojan Protič, ki se je vezal svoječasnno z dr. Korošcem v vladi in je tedaj izročil slovensko šolstvo klerikalcem — nadalje je še nepozabljen znani a front g. Stojana Protiča proti učiteljstvu glede dražinskih doklad, besede, ki jih je govoril kot ministrski predsednik — največ pa jih je vzel g. pokrajinski namestnik Ivan Hribar s svojim nesrečnim absolutističnim nastopom in pobijanjem najsvetejše avtoritete učiteljstva, t. j. organizacije — v katerem poglavju »N. J.« ne zaostajajo daleč za njim. — To so vzroki in ne drugi, ki imajo svoje naravne posledice. — Kot organizacija in glasilo organizacije stojimo v prosvetnih vprašanjih posebno pa še v gospodarsko-prosvetnih vprašanjih strogo izven strankarstva in bomo tako ostali, vključno metodam in poizkusom, ki so se uvedle posebno v zadnjem času, da bi se z ambicioznimi osebam navrtala naša organizacija. — To v odgovor »Jutranjih Novostim« na članek v 59. številki na našo adresu in na oba prejšnja članka »Beseda učiteljstva« in svoječasn članek o višjem šolskem svetu, ki je dišal prav po naročilu Hribarjevem.

— **Kulturno delo Učiteljske tiskarne.** Tekom leta 1922 je založila in izdala U. T. na podlagi sklepov upravnega sveta naslednje knjige: A. Rape: Četrta čitanka; L. Černe: Tretja čitanka; E. Gangl: Druga čitanka (drugo izdanje); Lesica, Lj. Kovšek in Mole: Prva srbska ali hrvatska čitanka (drugo izdanje); Erjavec-Flere: Valjavec; V. F. Jelenc: 1914—1918. Spomini jugoslovanskega dobrovoljca; F. Flere: Babica pripoveduje (drugo predelano izdanje); Fr. Zbašnik: Drobne pesmi; Sem Benelli-Gradnik: Okrutna šala; P. Kunaver: Kraški svet in njegovi pojavi; E. Gangl: Slinga; A. Rape: Mladini, VII. zvezek; dr. Lah: Češke pravljice; Fr. Erjavec: Srbske narodne pripovedke; K. Ewald: Mat narava pripoveduje; dr. Robida: Da ste mi zdravi, dragi otroci; Emil Adamič: Mladinske pesmi. Poleg tega je zadržala kupila v lastno založbo od društva za zgradbo Učiteljskega konvikta knjižico: Peter I. Osvoboditelj. Tiskarna je tudi v letu 1922 nadaljevala z izdajanjem galerije naših velmož in je poleg slik Stritarja, Vodnika, Slomška, Gregorčiča, Prešerna in Levstika založila še slike Aškerca, Jurčiča in Trubarja.

— **Kakor vsako leto** je Jugoslovanska Matica tudi letos predila zbirko pihov med šolsko mladino. Da je ta krasna misel rodila vsako leto najlepše uspehe, je pripomoglo k temu narodno zavedno učiteljstvo in naša šolska mladina s svojo poštvovalnostjo in razumevanjem potreb naših neodrešenih bratov. Posebno lepo in nad vse pričakovano se je pa obnesla letošnja zbirka pihov. Šole so v nabiranju darov za naše malčke tam preko naravnost tekmovalne med seboj. Dosedaj se je odzvalo 190 šol in so prinesle Jugoslovanski Matici naravnost krasen dohodek: **22.655 Din.** Ta lepa vsota dokazuje, kako živo se je odzvalo učiteljstvo in šolska mladina na klic Jugoslovanske Maticе, zaščitnice in matere neodrešenega ljudstva.

— **Pirhi neodrešenim malčkom.** Metliška osnovnošolska mladina je darovala svojim neodrešenim bratcem za pirhe 228 Din 75 para. Srčna hvala darovalcem, čast vzgojiteljem!

— **Sv. Križ pri Ljutomeru.** (Domoljubno delo.) Med učenci tukajšnje šestrazrednice se je nabralo za »Prehrano pasivnih krajev v naši državi« pomoč 154 Din in na »Pirih« za neodrešeno domovino 178 Din. — Čast zavedni mladini!

— **Tovariši-maturanti I. 1913** bivšega učiteljskega v Gorici določite kraj, da se snidemo in obhajamo našo 10letnico. — Karel Jakopec. Marija Snežna.

— **Ob priliki zborovanja Radovljanskega učiteljskega društva v Lescah** bo tudi ogled nove tovarne verig, in sicer od 2.—3. ure, ker je takrat obrat v polnem teku.

— **V nedeljo, dne 8. aprila** sta bila v sobi strok. tajništva UJU zamenjena dva dežnika. Oba dežnika se izmenjata ravnotam.

— **Risbe v zadnjem »Popotniku«** so prirejene po originalih, ki so jih prerisali gojenci in gojenke drž. učiteljskega. Kliš obr. 23 je obratno odtisnjen, kar pa ne moti bistveno. Tiskarski škrt je zamešal

nekatero besede: str. 11, 3. odst. 11. vrsta »omenjena« mesto »omejena«; str. 12, 3. odst., 7. vrsta »motonoge« mesto »motonoge«; str. 13, 13. vrsta »miljeno« mesto »mišljeno«; str. 20., 3. odst., 7. vrsta »omenjena« mesto »omejena«.

— **Člane Ljubljanskega učiteljskega društva** opozarjamo, da naj pridejo poverjeniki iz posameznih šol iskat v pisarno strokovnega tajništva položnice za članarino, da jo čimprej poberejo na svoji šoli in pošljejo denar po položnici društvu. — Tudi oni člani, ki niso na šolah, lahko dobe položnice. — Opozarjamo, da se bodo onim članom, ki sproti ne plačujejo članarine, v smislu pravil listi ustavili in dolg za liste iztirjal.

Ali ste že razprodali 1. zvezek „Stanovsko-strokovne knjižnice“ Poverjenštva UJU v Ljubljani?

Nove knjige in druge publikacije.

— **kpl Schiller - Zupančič, Marija Stuart.** Izdala in založila kr. zaloga šolskih knjig v Ljubljani. Cena 12 Din.

— **kpl Podkrajšek, Spisje za svobodno, rokodelsko in trgovinske obrte.** Izdala in založila kr. zaloga šolskih knjig v Ljubljani. Cena 38 Din. Vez. 40 Din.

— **kpl Tone Seliskar: Trbovlje.** V založbi Slovenske socialne matice je izšla gorenja pesniška zbirka. Cena broširanemu izvodu je Din 12, vezanemu Din 17. Dobi se po vseh knjigarnah. Podrobnejša poročila o knjigi priobčimo prihodnjič.

— **kpl Dr. Ivan Lah, Angelin Hidar.** Starokrotanski roman. Ilustriral Rajko Šubic. Cena vezani knjigi 32 Din, po pošti 1.50 Din več je pravkar izšlo v Tiskovni zadrugi v Ljubljani, Prešernova ulica 54.

Književnost in umetnost.

— **k Schillerjeva — Marija Stuart v Zupančičevem prevodu.** Schillerjevo Marija Stuart je prvi preložil v slovenski jezik Fr. Cegnar. Ko se je ta drama lansko leto vzpirjala na našem dramskem odru, je Cegnarjev prevod v to svrhu predelal dramaturg, dični naš pesnik O. Zupančič. Popolnoma na novo predelana je ta prevod z literarnim uvodom ravnatelj Dr. Lokarja in opremljen s slikami — izšel pri kr. zalogi šolskih knjig in učil v Ljubljani. Zunanja oprema te knjige je krasna in cena skromna; dijakom je priporočati šolsko izdajo na lažjem papirju, ki je še za polovico cenejša. Kr. zaloga šolskih knjig in učil v Ljubljani je s tem delom ustvarila vzorec za podobne izdaje naših pisateljev. Jezik je, kakor pri Zupančiču ni drugače pričakovati, vseskozi dovršen tako, da bo ta knjiga v kratkem postala veselje našega naroda in dika vsake zasebne in javne knjižnice.

— **k Podkrajšek, Trgovsko in obrtno spisje.** Podkrajška poznamo že dolgo kot izvrstnega pisatelja obrtno in trgovsko šolskih knjig; na njegovih ramah sloni pravzaprav vsa obrtno šolska literatura. On je že pred leti spisal »Računstvo«, »Zemljepis«, »Računske naloge« in »Trgovsko in obrtno spisje«. Zadnje čase je izpod njegovega peresa na novo izšlo »Knjigovodstvo« in »Računstvo« za lahne obrte in za ženske obrte, vrhu tega »državlanski nauk za obrtnike«. Lahko rečemo, da je gospod Podkrajšek naš najplodovitejši, najtemeljitši in najpošrtvovalnejši pisatelj šolskih knjig; poštvovalnost naglašamo, ker se noben slovenski pisatelj ni obogatel, najmanj pa pisatelj šolskih knjig. Znana izvrstna knjiga trgovsko in obrtno spisje izhaja pri kr. zalogi knjig in učil v novi predelani izdaji v dveh delih. Prvi del, ki obsega Spisje za svobodno, rokodelsko in trgovinske obrte je ravnokar izšel. Ta knjiga nam na 344 straneh nudi vse, kar tozadevno potrebuje obrtnik in manjši trgovec; poslovno dopisovanje, najnovejša določila o poštini, denarnih in tovarnih pošiljkah, listine in različne vloge do oblasti itd. in bo kakor je bila dosedanja manjša izdaja neobhodni pripomoček vsakega obrtnika in trgovca. Drugi del izide do srede aprila in bo obsegal Spisje za koncesijonirane obrte in bo istakot vseboval vse, kar je glede dopisovanja potrebno vedeti imejteljem koncesijoniranih obrtov.

— **k Dr. Ivan Lah, Angelin Hidar.** Starokrotanski roman. Ilustriral Rajko Šubic. 1923. Lahov, zgodovinski roman Angelin Hidar, ki ga je izdala za Veliko noč »Tiskovna zadruga« v jako okusni opremi in okrašenega z desetimi Šubičevimi ilustracijami, nas vodi v čase koroških trubadurjev. Angelin je sin angleškega kralja Riharda Levjestrčnega, ki je bil na povratku iz svete dežele ujet na Koroškem, ter se je šele po dveh letih srečno vrnil v domovino. V koroških gorah pa je raste njegov sin Angelin, ki se je napotil po svetu kot pevec iskat svojega očeta. Našla sta se in spoznala po pesmi o koroških gozdih. Iz Angleškega se je Angelin vrnil na Koroško kot trubadur in beli vitez. Na Brežah je tekmoval z vitežom Lichtensteinom v pesmi in zmagal, a v dvoboju s črnim vitežom je padel. Zgodovina in srednjeveška koroška romantika se prepletata v romanu in nam nudita lep pogled v tedanje čase. Knjigo toplo priporočamo za naše šolske in ljudske knjižnice.

— **k Da ste mi zdravi, otroci!** Deset poučnih povesti za zdravje naše šolske mladine. Spisal **Ivan Robida.** Spis je odlikoval s priznalo nagrado zdravstveni osek za Slovenijo v Ljubljani. Izdal višji šolski svet. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Cena 3 Din. Strani 45.

Knjižica podaje v obliki zanimivih povesti najvažnejša zdravstvena pravila in navodila za postopanje pri najpogostejših obolenjih med narodom. Oblika pripovedovanja ni dolgočasna, temveč je napeta in polna menjajočih se dogodkov, ki vzdržujejo bralčovo pozornost in je posebno prikladna za otroke, a v enaki meri tudi za priprosto ljudstvo. Pojavi so vzeti iz naroda samega. Več nesreč in smrtnih slučajev izvira iz nepoučenosti in nevednosti naroda nego iz opasnosti marsikatero bolezní same. Zato pisatelj posveča vso pozornost navodilom za prvo pomoč pri obolenju in spretno pobija napačno postopanje, ki je tako široko ukoreninjeno med narodom in bazira na vražah in napačni poučenosti naroda o najprimitivnejših zdravstvenih zadevah. Avtoriteto zdravstva in potrebo pravočasne zdravniške pomoči uvaja v polni meri; nihče ne more tajiti nepravičnosti in nujne potrebe tozadevne vzgoje naroda, kdor pozna konzervativnost naroda in nedostopnost naroda za zdravniško pomoč, kateri je dostopen šele tedaj, ko bje bolniku že zadnja ura ali je za zdravniško pomoč že prepozna. Pisatelj si je izbral za svoj spis sledečo snov: zastrupljenje po strupenih gobah, gadov pik in prva pomoč, pasja steklina in previdnost pri našem napadu. Črne kože in predsodki ljudstva do cepljenja zoper koze, jetika, griža, rana in opasnost zastrupljenja zaradi napačnega postopanja, napačni pojmi o potrebi žganja za moč, o alkoholu in zlih posledicah za zdravje, davica. Lahko rečemo, da je snov izbrana iz najhujših bolezni in obolenj ljudstva. Knjižico najtopleje priporočamo vsem šolam za šolsko mladino, ki ji je v prvi vrsti namenjena; prepričani pa smo, da jo bo rado čitalo tudi preprosto ljudstvo, če jim jo bodo nudile naše ljudske knjižnice, ker je podučna snov ovita v prav zanimivo obliko povesti. Posebno važnost ima pa knjižica za narodno zdravje in zasluži zaradi tega, da jo razširimo v zadnjo kmečko koč.

Vsak zaveden član UJU mora poznati podroben ustroj organizacije, zato segajte po »Stanovsko-strokovni knjižnici« Pov. UJU in čitajte jo.

Naše narodno prosvetno delo.

Anketa o našem narodnem prosvetnem delu.

Znižana vožnja in odprava davka za prosvetno delo.

Pri širjenju narodne prosvete pa imamo še druge zapreke, toda ne privatnega značaja od strani zasebnikov temveč nas ovira vlada sama, to je tista vlada, ki vedno pritiska na nas in nas vabi, prosi, sili in priganja, da prosvetujemo ljudstvo, da ne zaostane za kulturo in izobraženostjo drugih narodov. Učiteljstvo ne oporeka in se ne pritožuje radi teh vabljenj, prošenj, siljenja in priganjanja, pač pa mora protestirati, da se stavijo prosveti ovire od državnih finančnih oblasti.

Šolske prireditve v korist šole so obdavčenja proste le tedaj, ako se vrše v šolskih prostorih. Dotičnik, ki je sestavljal ta paragraf, pa gotovo ni pomislil, kakšna so naša šolska poslopja, da imajo le šolske sobe, v katerih se ne da prav ničesar prirediti. Navadno se mora vsled tega učiteljstvo posluževati privatnih dvoran in prostorov, toda tam že stoji financer, ki hoče imeti svoj delež.

V prvem in drugem slučaju pa gre skupiček v isti namen in v prvem in drugem slučaju se deluje v smislu narodnega prosvetovanja, in čeravno je denar namenjen za ubožne knjige za knjižnico in siromašne šolarje, je namen take prireditve vedno edinele povzdiga izobrazbe naroda. Vključ temu pa se s paragrafom dela razlika med predstavami v šolskem posloju in privatnih hišah.

Tudi tu mora učiteljstvo povzdigniti svoj glas in opozoriti oblasti, da je tak zakon ovira in coka za narodno prosveto, in prepričali se bomo, da bodo na pristojnih mestih uvideli in ne bomo nalezeli na gluha ušesa ker ne moremo verjeti, da so to razliko stvorili premišljeno